7.3.2016 TEM/512/00.06.01/2014

Ulkoasiainvaliokunnan kuuleminen 8.3.2016

Hallituksen selonteko Suomen kehityspolitiikasta: kansainvälistyvän yritystoiminnan ja innovaatiotoiminnan suhde kehitykseen

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto
Leena Pentikäinen, neuvotteleva virkamies

Yleistä selonteosta

Suomen kehityspolitiikan tavoitteeksi on asetettu, että naisten ja tyttöjen oikeudet ja asema ovat parantuneet, kehitysmaiden talouselämä on lisännyt työpaikkoja, elinkeinoja sekä hyvinvointia, yhteiskuntien toimintakyky ja demokraattisuus on vahvistunut ja ruokaa, vettä ja energiaa on saatavissa paremmin. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää selonteon tavoiteasettelua onnistuneena. Se pureutuu globaalin kehityksen kannalta keskeisiin kysymyksiin ja pyrkii suuntaamaan niukentuneet kehitysyhteistyövarat mahdollisimman tehokkaasti. TEM pitää hyvänä linjauksen lähestymistapaa, jossa esitetään kehityspolitiikan tavoitteet, sisällöt, kohdemaat, kansainväliset kumppanit sekä Suomen kansainvälisen vaikuttamisen tavoitteet kokonaisvaltaisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä sitä, että Suomen kehityspolitiikan keskeisenä periaatteena on ihmisoikeuksien toteutuminen ja että valtioiden itsensä vastuu sen edistämisessä on nostettu selonteossa esiin. Valtioiden ja niiden hallinnon ennustettava, sääntöihin perustuva ja ihmisoikeuksia kunnioittava toiminta on olennaista vastuullisen liiketoiminnan kannalta. Pidämme tärkeänä myös sitä, että Suomi panostaa rauhanomaisten ratkaisujen ja kansallisten dialogien edistämiseen, oikeusvaltion vahvistamiseen sekä yhteiskunnan toimivuuden ja hyvän hallinnon kehittämiseen, erityisesti korruption vähentämiseen.

Selonteko tuo esille kehitysyhteistyön merkityksen osana ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Lisäksi selonteko on ankkuroitu YK:n Agenda 2030:n sekä ilmastopolitiikan tavoitteisiin.

TEM käsittelee kannanotossaan selonteon sisällön suhdetta yritystoimintaan ja innovaatioihin, yritystoiminnan ja innovaatioiden suhdetta kehitykseen sekä tuo esille käynnissä ja käynnisteillä olevia kehittämishankkeita ja toimia, joilla voidaan edistää tätä toimialaa.

Yritys- ja innovaatiotoiminnan sisältyminen kehityspoliittiseen selontekoon

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä sitä, että selonteossa on otettu vahvasti esille yhteistyö suomalaisen yksityissektorin kanssa sekä pyrkimys kannustaa suomalaisyrityksiä tarjoamaan kehitysmaiden markkinoille kehitystä tukevia, kaupallisesti kannattavia ratkaisuja.

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
PL 32 (Aleksanterinkatu 4)
00023 Valtioneuvosto • Puh. 029 506 0000
Faksi (09) 1606 2160 • www.tem.fi

ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
PB 32 (Alexandersgatan 4)
00023 Statsrådet • Tfn 029 506 0000
Fax (09) 1606 2160 • www.tem.fi

MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY
P.O. Box 32 (Aleksanterinkatu 4)
FI-00023 Government • Tel + 358 29 506 0000
Fax + 358 9 1606 2160 • www.tem.fi

Tämä on Agenda 2030 –hengen mukaista, yleinen toimintatapa vertaismaissa sekä vastaa myös kehitysmaiden kysyntään - yhä useampi kehitysmaa tahtoo tehdä kaupallista yhteistyötä ja päästä vähitellen irti apuriippuvuudesta. Kehityspolitiikan tavoitteena on köyhyyden pysyvä vähentäminen, mikä puolestaan edellyttää talouskasvua, yrittäjyyttä ja työpaikkojen syntymistä kohdemaissa. Siksi yritysten mukanaolo on keskeinen tapa parantaa kehityspolitiikan tuloksellisuutta.

Pidämme tärkeänä selonteossa esitettyä lähtökohtaa edesauttaa tätä toimintaa Team Finlandin kautta, osana kansallista palvelumallia sekä globaalisti toimivaa verkostoa hyödyntäen. Finnfundin toiminnan kehittäminen ja lisäresurssointi, Finnveran uuden rahoitusinstrumentin kehittäminen, Finnpartnershipin hankkeet, Tekesin ja UMn BEAM-ohjelma sekä Finpron käynnisteillä olevat kasvuohjelmat luovat hyvän pohjan kestävälle yritystoiminnalle kehitysmaissa. Lisäksi, selonteossa esiin nostettu yritysten ja kansalaisjärjestöjen välinen tiivistyvä yhteistyö ja sen tukeminen ja siihen kannustaminen on erittäin tärkeää.

Kehitysyhteistyön toimintamalleja tulee kehittää, kuten selonteossa todetaan. Vähenevät resurssit lisäävät tarvetta toimintamallien tehostamiseen sekä yhteistyöhön eri toimijoiden välillä. Lisäksi pidämme hyvänä tavoitteena sitä, että suomalaiset kehitysyhteistyötoimijat voisivat hyödyntää EU:n kehitysyhteistyörahoitusta sekä päästä paremmin YK:n hankintoihin.

Selonteon tavoitteet kohdentuvat kehityksen kannalta tärkeisiin kohteisiin, kuten ruokaturvan, vesihuollon ja kestävien energiaratkaisujen kehittäminen, uusiutuvan energian käyttö, kiertotalous sekä luonnonvarojen hyvän hallinnon edistäminen.

Luonnonvarojen hyvä hallinnointi ja erityisesti niiden jalostusasteen nostaminen on monen maan ainoita nopeita keinoja kansalaisten varallisuuden ja toimeliaisuuden nostamiseksi. Mineraalipolitiikka ja kaivossektori ovat merkittäviä useissa kehitysmaissa. Tätä on voitu edistää mm. Geologian tutkimuskeskus GTK:n hankkeissa, joissa kehitetään paikallista luonnonvarasektorin osaamista ja mm. geotietokantojen hallinnointia. Hankkeet luovat perustaa kestävälle kaivannaistoiminnalle. Luonnonvarasektorin kestävää kehitystä voidaan tukea puhtaiden ratkaisuiden kaupallisella yhteistyöllä (palvelut ja teknologiat).

Selonteossa tuodaan melko vähän esille digitalisaation vaikutusta kehitykseen. Digitaalisilla ratkaisuilla voidaan kuitenkin edistää kehitystä monin eri tavoin, esimerkiksi hallinnon kehittämisessä, terveyssektorilla, opetuksessa ym. Kehitysmaat ovat siirtymässä digiaikaan nopeammalla syklillä kuin kehittyvät maat aikoinaan. Digitaaliset ratkaisut voivat synnyttää myös liikekumppanuuksia maiden välille. Lisäksi kehityspolitiikan toimeenpanossa olisi tärkeää huomioida erittäin nopea kaupungistuminen ja sen mukanaan tuomat ongelmat.

Selonteon lähtökohdat liittyen yrityksiin ja ihmisoikeuksiin ovat kannatettavia – selonteossa tuodaan hyvin esiin kansainväliset vastuullisen liiketoiminnan ohjeet ja niiden merkitys kehitykselle. Kehitysmaissa toteutettavan liiketoiminnan on oltava yhteiskuntavastuullista, kuten selonteossa todetaan. Yhteiskuntavastuullista yritystoimintaa sekä sen edellytyksiä edistetään osana valtioneuvoston yhteiskuntavastuun työsuunnitelmaa. Sen tavoitteena on mm. päivittää kansainvälisen veronkierron vastainen toimintasuunnitelma (vetovastuu VM, UM, TEM) sekä valmistella verotus ja kehitys -toimintasuunnitelma osana hallituksen kehityspoliittisen selonteon toimeenpanoa kesäkuuhun 2016 mennessä (vetovastuu UM & VM).

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä sitä, että ILOn rooli tuodaan esille selonteossa. Kansainvälinen työjärjestö ILO on keskeisessä roolissa globaalisti ihmisarvoisen työn edellytysten luomisessa ja sääntelyssä ja on ainoa globaali kolmikantainen toimielin. Suomi osallistuu aktiivisesti ILOn toimintaan sen eri hallintoelimissä. ILOn tulevia toiminnan prioriteetteja ovat ihmisarvoinen työ globaaleissa tuotantoketuissa, siviilikriisihallinta hauraissa aseellisista konflikteista tai luonnon katastrofeista toipuvissa maissa sekä naisiin ja miehiin työssä kohdistuvan väkivallan torjunta. ILOn toiminnan voidaan katsoa tukevan merkittävällä tavalla Suomen kehityspolitiikan prioriteetteja.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä sitä, että selonteossa huomioidaan pakolais- ja maahanmuuttopolitiikka sekä pyritään edistämään maahanmuuttajien osaamisen hyödyntämistä kehitysyhteistyöhankkeissa.

K**ansainvälistyvän yritystoiminnan ja innovaatiotoiminnan suhde kehitykseen**

Yritysten rooli uusien työpaikkojen luomisessa voi olla merkittävä -uudet työpaikat syntyvät kehitysmaissa pääsääntöisesti yksityissektorille. Kehityksen kannalta tällä on suuri merkitys - työpaikkojen puute lisää yhteiskunnissa epävakautta ja saattaa olla lisääntyvä pakolaisuuden ja siirtolaisuuden sysäys.

Yritysten merkitys innovaatioiden kehittäjä on myös suuri; lähes kaikki ”transformatiiviset” innovaatiot eli innovaatiot, jotka voivat muuttaa yhteiskuntia taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämpään suuntaan, syntyvät ja ovat syntyneet yrityksissä. Näistä esimerkkeinä uusiutuvan energian ratkaisut (esim. aurinkoenergia), digitaaliset ratkaisut (matkapuhelimet ja niihin liittyvät sovellukset mm. koulutuksen, terveydenhuollon ja pankkitoiminnan saralla), rokotteet, jätehuoltoratkaisut, sekä mm. ruoan tuotantoon liittyvät ratkaisut. Julkinen sektori sekä tutkimus voi osaltaan edesauttaa näiden innovaatioiden syntymistä erilaisilla tukitoimilla (rahoitus ja kehittämisohjelmat).

Luonnonvarat hupenevat ja köyhyys lisääntyy globaalisti; myös kehittyvissä maissa. Kestävän kehityksen kannalta merkittäviä innovaatioita ovatkin resurssitehokkuutta parantavat innovaatiot. Voidaan puhua nuukista (frugal) innovaatioista, jotka sekä säästävät luonnonvaroja että ovat toimivia, käyttökelpoisia ja halpoja. Nuuka innovaatio muotoillaan ja kehitetään yhdessä käyttäjien kanssa, suoraan markkinoilla, joilla sitä käytetään ja myydään. On myös nähtävissä innovaatiotoiminnan käänteisyyttä; kehittyville markkinoille kehitetyille innovaatioille tulee kysyntää kehittyvillä markkinoilla. Aalto –yliopisto on käynnistänyt tätä innovaatiotoiminnan mallia tutkivan ja kehittävän New Global -hankkeen Tekesin tuella.

Tekesin ja UMn BEAM (Business with Impact) - ohjelma tukee suomalaisten yritysten, kansalaisjärjestöjen, tutkimusorganisaatioiden, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen innovaatioiden kehittämistä, pilotointia ja demonstraatioita, jotka hyödyttävät sekä kehitysmaiden köyhien ihmisten hyvinvointia että tuovat kansainvälistä liiketoimintaa suomalaisille yrityksille. Ohjelmassa kehitetään mm. innovaatioekosysteemejä sekä kehityksen kannalta tärkeitä toimialoja kuten terveysteknologia, digitalisaatio, koulutus ja kestävä maatalous, infrastruktuuri sekä kestävän energia ja uudenlaisen vesihuollon tekniset ratkaisut. Tekesin ohjelma tekee tiivistä yhteistyötä sisarorganisaatioidensa kanssa kehittyvissä maissa (mm. Intia ja Etelä-Afrikka).

Finpron kasvuohjelmista valmisteilla oleva kehittyvien maiden kasvuohjelma tukee yritysten pääsyä kehittyville markkinoille. Ohjelmaa on valmisteltu laajapohjaisessa yhteistyössä.

Kehittyvillä markkinoilla tapahtuu kasvua ja keskiluokkaistumista, mikä luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia myös suomalaisille yrityksille. Ollakseen kehitystä edistävää, on yritys- ja innovaatiotoiminnan oltava inklusiivista – räätälöity paikalliseen tarpeeseen ja yhteisöön ja toteutettu yhteiskehittämisen mukaisesti. Kehitysyhteistyöhankkeet, jotka tukevat kehittyvän maan kapasiteettiä (mm. innovaatiokumppanuudet ja -ekosysteemit, hallinnon kehittäminen mm. koulutuksen ja osaamisen sekä yksityissektorin saralla) voivat luoda pohjaa kestävälle yritys- ja innovaatiotoiminnalle.